

**Att utveckla egna
scenarioövningar till
MVP-programmet**

Att arbeta med scenarion

Att arbeta med scenarion är en del av MVP-programmets allra mest centrala komponenter. Det är ett verktyg för att skapa reflektion och dialog om hur vi kan förändra sociala normer och ingripa mot våld. För att övningen ska upplevas som meningsfull är det centralt att scenariona upplevs som trovärdiga och relevanta för de deltagare vi möter. Scenariona kan därmed behöva anpassas till den lokala kontexten.

Syftet med scenarioövningarna är att få deltagarna att:

- känna igen en problemsituation
- känna igen olika reaktioner inför att gripa in
- få idéer om olika sätt att gripa in
- förbereda sig på att kunna gripa in.

Scenarioövningarna är en form av färdighetsträning som utgår från reflekterande och trygga samtal i mindre grupper (ibland könsblandade och ibland könsuppdelade beroende på innehåll). Förutom att samtala om scenariona och olika ingripandeanternativ kan ni även använda er av rollspel som metod. Därigenom får deltagarna en chans att även "känna på" hur det är att lägga sig i (se steg 4).

För att deltagarna ska uppleva övningen som meningsfull behöver scenariona spegla situationer som är trovärdiga och speglar den kontext som de själva befinner sig i. Ibland kan scenariona i MVP-manualen behöva justeras. Detta kan både göras av gruppen under själva lektionen – eller på förhand. Exempelvis kan en grupp ungdomar engageras för att på förhand gå igenom de aktuella scenariona och komma med feedback.

Att skapa egna scenarion

Att skapa helt egna scenarios är givande och kan öka engagemanget bland såväl elever som personal. Det är även ett sätt att hålla MVP-arbetet vid liv över tid. Det är en struktur som de unga lär sig känna igen – och metoden kan därmed enkelt användas av andra verksamheter utanför skolan.

Genom att utveckla egna kompletterande scenarion ges möjligheten täcka in andra former av våld och kränkningar samt att belysa fler diskrimineringsgrunder. Det är även ett bra sätt att prata om specifika situationer eller dilemman som kan uppstå lokalt. När lektionsserien är slutförd kan arbetet löpa vidare genom att skolan fortsätter arbeta med korta scenarioövningar, exempelvis under elevernas mentorstid.

Scenarion kan även vara ett verktyg för att kontinuerligt bolla personalens egna dilemman under exempelvis arbetsplatsträffar. På så sätt hålls samtalet igång även i personalgruppen, vilket bidrar till att skapa en samsyn kring våld och kränkningar. Det finns flera sätt att skapa egna lokala scenarios:

- Låt elever skapa egna scenarion utifrån sina erfarenheter. Det skapar engagemang och det blir ett sätt att sätta sig i in dilemman och tänka igenom lösningar på "verkliga" problem.
- Använd situationer som uppstått på eller kring skolan som underlag för nya scenarion. Scenarion kan därmed bli en metod för att skapa reflekterande samtal om skolklimatet.
- Använd för att bearbeta och hantera konfliktsituationer. Scenarioformen kan fungera som en sätt att närma sig en konflikt som ägt rum på skolan. Avsett då tid för att gå igenom en position i taget:
 - » Hur blev det för den utsatte?
 - » Hur blev det för den som utsätter?
 - » Hur blir det för åskådarna?
 - » Vilka kan bidra till att situationen ändras – och hur?

Om vi arbetar med scenarion på detta sätt är det viktigt att den utsatte inte förväntas ta lika mycket ansvar som förövare och åskådare. Den som blir utsatt har alltid tolkningsföreträde över vad som hände - men är inte själv lika ansvarig som förövare och åskådare.

Struktur för att bygga upp en scenarioövning

Om ni utvecklar egna scenarion är det antal komponenter ni alltid behöver se till att ta med för att det ska vara en övning som stämmer överens med MVP-konceptet. Scenariot ska innehålla positionerna "förövare", "utsatt" och "åskådare". Den enda roll som övningen fokuserar på och som deltagarna ska tänka kring är dock åskådarrollen.

Anledningen till att scenariot inte är uppbyggt kring att få den utsatte att tänka kring hur den kan göra annorlunda är för att undvika skuldbeläggning och självanklagelse. Det är vanligt att den som utsätts för våld ofta känner sig delaktig i att övergrepp händer. Vi fokuserar heller inte på förövarrollen eftersom att få personer vill identifiera sig med den positionen. Att "peka ut" förövare eller offer riskerar att skapa motstånd. Fokus i MVP-programmet ligger alltid på åskådarna - för att aktivera och engagera de som många gånger ser eller hör att något händer. Åskådarna har en annan möjlighet att lägga sig i och agera. Scenarioövningen bygger på fyra steg:

1. Beskrivning av en situation
2. "Tankar som snurrar"
3. Fördjupningsfrågor
4. Ingripandealternativ

Att tänka på

Det behöver alltid finnas med åskådare i situationen.

- Gärna flera så att de kan ta hjälp av andra, så att scenariot inte bygger på att personen behöver agera ensam. Åskådare behöver inte alltid finnas på plats "fysiskt", utan tänk även in åskådare på nätet. Att iaktta eller delta i ett flöde på sociala medier där någon kränks är ett sätt att vara åskådare.

Skriv alltid scenariot i "du-form"

- Genom att skriva scenariot i "du-form" underlättar vi för deltagarna att sätta sig in i situationen och bli engagerade. Det är dock viktigt att det samtidigt finns fler personer i situationen som kan agera åskådare och ändra situationen.

Scenarioberättelsen behöver vara ambivalent beskriven

- Det ska inte vara för lätt att välja den "rätta" vägen - alla vet vad de borde göra. Låt er inspireras av de scenarion som finns i MVP-manualen för att förstå hur ett scenario behöver vara uppbyggt.

Ställ frågor till situationen

- För att skapa stycket "Tankar som snurrar" behöver vi ställa frågor till situationen. Vilka kan hjälpa till? Hur kommer det sig att det kan vara svårt? Vad hindrar en från att ingripa? Avsnittet med "Tankar som snurrar" ska underlätta för deltagarna att börja reflektera kring vad det är som kan hindra oss från att hjälpa till.

Lyft våld som sker i någon form av relationer

- MVP-programmet handlar om våld som sker i relationer bland unga. Det kan handla

om ytliga bekantskaper, vänskap eller tvåsamma kärleksrelationer. Våldet i scenariot behöver inte vara grovt utan kan med fördel belysa det "vardagliga" och många gånger normaliserade våldet som förekommer i ungas liv.

Utveckla fördjupningsfrågor och koppla scenariot till normer och makt

- Ni behöver även skriva fram reflekterande frågor som kan väckas i den aktuella situationen. Dessa frågor ska fånga svårigheten och utmaningen att lägga sig i. Frågorna ska möjliggöra respektfulla samtal kring varför så få faktiskt lägger sig i och väcka frågor om vad som hindra oss från att hjälpa till. Det är även centralt att scenariot placeras in i en större samhällskontext och får oss att reflektera kring hur användandet av våld och motstånd kring att lägga sig hänger samman med olika maktpositioner och normer i samhället. Analysera gärna det framtagna scenariot utifrån kön, etnicitet, sexualitet med mera. Fundera kring vilka reflekterande frågor ni behöver ställa för att belysa och skapa reflektion kring hur strukturella orättvisor spelar in i de val vi gör och hur det påverkar såväl våldsutsatthet som våldsanvändande.

Utveckla ingripandeanternativ

- Det sista som ska till är att tänka ut olika sätt att agera i situationen. Ni behöver ta fram 5-6 alternativ, samt även öppna upp för egna lösningar. Att agera mot våld kan handla om att göra något före, under eller efter att situationen skett. Det handlar både om att ingripa och agera för att avvärja den faktiska situationen, men även om att på sikt förändra de sociala normer som legitimerar våld genom att fler reagerar mot det som händer. Ingripandeanternativen bör bygga på följande alternativ:
 - » Direkt ingripande. Kan vara att lägga sig i, påtala problemet eller ha en omedelbar lösning på situationen.
 - » Indirekt ingripande. Kan vara att ställa sig bredvid, klämma sig emellan eller fråga vad klockan är.
 - » Distraction. Kan vara att skrika, sjunga, låtsas som att man inte förstår eller börja prata om annat.
 - » Använda andra. Kan vara att hämta vänner eller vuxna för att samla fler krafter och inte göra det själv. Det är ett bra sätt att minimera riskerna med ingripandet.
 - » I efterhand. Kan vara att ringa dagen efter, erbjuda stöd, ringa efter någon annan som kan hjälpa eller uppmärksamma att du sett var som skett.

Att genomföra scenarioövningar

Att genomföra en scenarioövning tar cirka 20-30 minuter och handlar om att skapa samtal och reflektion. Övningen bör följa den struktur som anges nedan. Ni kan därför utgå från denna struktur när ni utvecklar egna scenarion.

Steg 1. Dela ut och läs upp scenariot

- Dela ut scenariot på papper. Be någon i gruppen läsa upp scenariot och be ytterligare någon läsa upp "tankar som snurrar."

Steg 2. Är situationen realistisk? Egna erfarenheter?

- Fråga deltagarna om scenariot uppfattas som realistiskt eller om de känner igen sig i situationen som presenteras. Om scenariot inte upplevs som trovärdigt ber ni gruppen att komma på en snarlik situation som de uppger skulle kunna hända i deras vardag.
- För att få igång samtal om scenariot kan ni börja med att plocka isär situationen;
 - » Finns det några nyckelhändelser/nyckelord i scenariot?
 - » Vilka kan göra något för att ändra förloppet?
 - » Vem bär ansvar för vem?
 - » Har de någonsin upplevt eller hört talas om en liknande situation? Skulle någon vilja dela sin upplevelse?
- Om ingen svarar så kan du börja med att dela din egen personliga historia för att möjliggöra dialog.

Steg 3. Fördjupningsfrågor.

Varje scenario bör innehålla ett antal fördjupningsfrågor som sätter in scenariot i ett större sammanhang. Fördjupningsfrågorna bör skrivas utifrån ett socialt rättviseperspektiv och fånga in exempelvis hur vi könar, rasifierar, sexualiserar eller positionerar andra socialt. Här bör ni på förhand tänka igenom vad är det för fallgropar en kan hamna i när ni diskuterar detta scenario. Här behöver ni ta hjälp av kollegor och sätta på er olika glasögon – för att på så sätt utmana de maktordningar som ni vill komma åt.

Steg 4. Hur kan du ingripa?

- Efter att ha samtalat tillräckligt mycket kring fördjupningsfrågor, är det dags för gruppen att börja tänka kring hur de skulle ha löst en liknande situation. Här ska ni ha tänkt ut alternativa lösningar som deltagarna efter avslutad brainstorming kan få ta del av. Lösningarna ska förhålla sig till punkterna; direkt ingripande, indirekt ingripande, distraktion, ta hjälp av andra och ge stöd efteråt.
- Personlig säkerhet är viktigt att framhålla, en ska inte ta onödiga risker.
- Var så realistisk som möjligt och se även till att deltagarna är så realistiska som möjligt
- Alternativet att "inte säga någonting" uppmuntras inte.

Ett alternativ är att rollspela de olika alternativa lösningar som deltagarna kommer på. Detta har visat sig vara särskilt framgångsrikt och engagerande bland yngre barn. Om ni väljer att göra rollspel blir det viktigt att förmedla att de roller som deltagarna kan spela är endast åskådarrollerna. De bör inte spela rollen som förövare eller utsatt. De rollerna bör ledarna ta.